

CSIZMADIA ISTVÁN

A FELÚJÍTOTT BAZILIKA

Aki Egerbe látogat, az nem megy, nem mehet el a székesegyház mellett anélkül, hogy oda be ne térjen, akár úgy, mint hívő, vallásos ember imádkozni, akár mint érdeklődő turista nézelődni. Különösen igaz ez most, amikor a közel 4 éve elkezdett felújítás – amelyet Rudolf Mihály tervei szerint az általa irányított miskolci Hadas Tervező Iroda koordinál – lassan a végéhez közeledik, s már sok mindent látni abból, ami ezen időszak alatt megújulva az egésznek a szépségét sejtetteti meg az ide belépővel.

2019 őszén ha nem is zárt be a bazilika, hiszen egyharmad részében zavartalanul folyt tovább a liturgia, de „körbekerítettett”, kívülről-belülről munkaterületté vált. Főbejárata bezárult, állványerdő vette körül, s azt az oldalbejáratot, amelyen át kissé zegzugos úton lehetett eljutni az imádság helyére, a székesegyház szentélyébe – ami talán a templom legszebb részeként a felújítás idejére nagy gonddal kialakított liturgikus teret jelentette –, leginkább csak az imádkozni jövők találták meg. De azóta 2022 augusztusától minden megváltozott. A kupola, a fő- és oldalhajók állványait lebontották, kinyíltak a három évig bezárt kapuk, a Líceum előtti térről a grandiózus bejárathoz vezető impozáns lépcsősoron ismét fel lehet menni. Látogathatóvá vált a bazilika kétharmad része, s hamarosan az egésze.

1. A kezdetek

Amikor egy templom felszentelésének napját ünnepeljük, a bevezető gondolatok között igyekszünk megidézni a múltat, az első kapavágást, az építők hitét, szándékát, de azok alakját is, akik a történelem folyamán az Isten házáért való buzgóságtól áthatva, szépítgetve megőrizték azt az utódoknak, nekünk. De az egeri székesegyház esetében nemcsak 200 évre, hanem jóval korábbra kell tekintenünk: Szent István király egyházmegyéket alapító szándékára, amikor 1004-ben megalapítja az Egeri Egyházmegyét, elkezdve az első székesegyház építését a várban. A hagyomány úgy tudja, s ezt a mai székesegyház szentélyének Tardos-Krenner Viktor által készített kupola freskója meg is örökítette, hogy az első székesegyház építését ha nem is irányította, de az ún. királydombról maga Szent István király is megszemlélte.

Az első székesegyház a feltárások tanúsága szerint „kör alakú volt, mint abban az időben a fedelmi templomok. Két kör egymásban: egy kisebb, ez a szentély, egy nagyobb, ez a hajó.

A két kör találkozásánál magától értetődően nincs fal, de ott van az oltár szemben a néppel.”¹ A legrégebbi kör alaprajzú épületmaradványban egy sír körvonalai láthatók. Löffler Erzsébet művészettörténész felvetése szerint feltehetően Eger egyik első püspökének, a Szent Gellérttel együtt 1046-ban vértanúhalált halt Buldus püspöknek² volt a temetkezési helye.³

Az első székesegyház helyére azonban nem sokkal később, Katapán püspök idejében a 12. század végén elkezdve, majd a 13. század első éveiben egy másik, most már román stílusú templom épült, amelyet a tatárjárás pusztításai miatt kétszer is átépítettek, s amit Imre király (akit 1204-ben ide temettek), gazdagon díszítettett, és oldalkápolnával bővítettett. Erről a székesegyházról, amelynek falmaradványai láthatók a várban, IV. Béla király egy 1261-ben kelt oklevelében ezt írja: „az egri egyház Magyarország valamennyi székesegyháza fölött, mint nemzetek asszonya ül fenséges trónusán a szépség koronájával ékesítve”.⁴

A 15. században újabb építkezés kezdődött, most már gótikus stílusban. Az építők szeme előtt egy hatalmas méretű székesegyház lebegett. Egyesek szerint a kölni székesegyház méretével vetekedő, amire a megmaradt és feltárt oszlopfők méretéből is lehet következtetni. Ezek közül az egyikben ma Szent István király szobra látható. Az álm azonban nem valósult meg, hiszen a török előrenyomulása miatt, a vár megerősítése érdekében a székesegyház egyik falát is beépítették, majd az első ostrom után köveit a vár falainak további megerősítéséhez használták fel. A vár bejáratánál lévő falban ma is jól láthatók a székesegyház kemény faragott kövei.

A török uralom alatt a várbéli épületek nagy része elpusztult, s mivel már a település központja sem a vár volt, ezért a Kassáról, illetve Jászóról visszatérő egri püspök a székesegyházat a várban már nem építtette újjá, hanem székhelyül egy új helyszínt keresett, amit a Felvidékre vezető út mentén a mai székesegyház közelében lévő gótikus stílusú Szent Mihály-plébániatemplomban talált meg. Rudolf király 1580-ban hozzá is járult, hogy az addig plébániatemplom székesegyházként is szolgáljon, s a Szent Mihály titulus mellé az egyházmegye védőszentjének, Szent Jánosnak oltalmába is ajánlott, kijavított, felújított egykori plébániatemplom immáron székesegyház legyen. Ez azonban kicsinek bizonyult, ezért bővítették és barokk stílusban átalakították, amivel a „keletelése” is megváltozott. Közben egy, a máriapócsi kegykép másolatának elhelyezésére készült kápolnával is bővült. Telekessy István püspök (aki a papképzés érdekében 1704-ben a Papnevelő Intézetet is létrehozta) 1713-ban egy új barokk székesegyház építését kezdte el a középkori falak felhasználásával, amelynek munkálatait egy Banovszky nevű ismeretlen kőművesmester pallérja, Giovanni Battista Carlone vezetett. A közben módosított, s most már két toronnyal rendelkező barokk

¹ CZAKÓ, I., *Ezredévi emlékkönyv*, Eger 2004, 13.

² *Imaórák liturgiája*, II. kötet, Budapest 1991. 1260.

³ LÖFFLER, E., *Az egri Bazilika*, Eger 2020.

⁴ VOIT, P., *Az egri főszékesegyház*, Eger 1998, 2.

székesegyház építkezését már Erdődy püspök fejeztette be 1727-ben. A szentély freskóit és a mellékoltárok Szent László- és Szent István-képét – Eszterházy Károly felkérésére – Kracker Lukács János festette. A főoltárképet – amely „Olajbafótt Szent János” vértanúságát ábrázolta – a bécsi Franz Anton Wagenschön készítette.⁵

2. A mai székesegyház építése és felszentelése

A Velencéből 1827-ben Egerbe érkezett Pyrker János László érsek naplójában arról ír, hogy a Velencében töltött hosszú évek alatt hozzászokott a világ legszebb templomainak látványához, amikhez képest számára az egri székesegyház alig különbözött egy „falusi templomtól”. Ezért egyik fő feladatának tekintette, hogy az 1804-ben érseki rangra emelt egyházmegyéhez méltó székesegyházat építsen. A tervek közül a Hild József által készítettet választva 1831-ben el is kezdték az építkezést, ami 1837-ben be is fejeződött. Erre utal a székesegyház homlokzatán lévő latin nyelvű felirat: DECURSU. UNIUS. LUSTRI. EXSTRUCTA. MDCCCXXXVI. (Egy másik ide készült terv alapján építették meg a polgári templomot, ami ugyan szép, nagy, de csupán a korábbi templomterek újrafogalmazása.)

A város kellős közepén, az Eszterházy püspök által építtetett Líceum tengelyében neoklasszikus stílusban épült templomban benne van az építtető Pyrker érsek velencei világlátása is, hiszen alapvonalaiiban követi a velencei székesegyházét. Megvalósul benne Newman bíboros templommal kapcsolatos megállapítása, amely szerint a templom a maga nagyságával, szépségével, nyugalmával, szent légkörével a jóakarátú ember lelkét Istenhez emeli.⁶

A magyarországi klasszicista építészet egyik legjelentősebb alkotásának Szent János, Szent Mihály és Szűz Mária tiszteletére történő felszentelése 1837. május 6–7-én volt, amit maga az építtető, Pyrker János László érsek végzett, a szentbeszédet Lonovics József csanádi püspök, későbbi egri érsek mondta, kiemelve, hogy az egri főpásztor oly templomot akart építtetni, „amely mindannak megfeleljen, amit az egri főtemplomban a hajdankor emlékezete, a megye dísze s századunk ízlése megkívánhatna. (...) s főkáptalanjának, a megyebéli papságnak, s híveknek adakozásai által nagylelkűleg támogattatva felépítette nagy Istenünk dicsőítésére, tiszteletére, imáadására, s a hívek lelki öröme, vigasztalására, épülésére ezen, mai fölszentelt pompás anyatemplomot.”⁷

A felszenteléskor azonban még korántsem volt kész a székesegyház, hiszen falai puszták voltak: a mennyezetfreskók is csak az 1950-es években készültek el. A székesegyház életében nem a mostani felújítás az első, hiszen Nagy Virgil vezetésével 1904-ben is történt

---

⁵ Uo. 4.

⁶ CZAKÓ, *Ezredévi emlékkönyv* 13.

⁷ *Imaórák, máj. 7.*

egy, a maihoz képest jóval szerényebb megújítás, főként a szentélyben. Ekkor készült neoreneszánsz stílusban a szószék és az ún. „kis orgona” is.⁸

A főszékesegyház sekrestyéjének falán függő római leirat tanúsága szerint 1970. március 24-én a Szentszéktől elnyerte a pápai ünnepek megtartásával és más kötelezettségekkel járó, valamint a búcsúnyerési és egyéb jogokat bíró „Basilica Minor” címet, amelyet a 18. századtól kezdve azok a jelentősebb templomok kaphatnak meg, amelyek ha nem is feltétlenül bazilika stílusban (hosszanti oszlopcsarnokos és apszissal lezárt módon) épültek, de építészeti szempontból jelentősek, amelyek a környék lelkeségi centrumai, ahol a liturgia példamutató módon zajlik.⁹

3. A Líceum elől indulva

A székesegyház egészét, hatalmas épülettömbjét, tagoltságát talán az oldalánál lévő utak körforgalmi csomópontjánál állva lehet leginkább megcsodálni, de most mégis a Líceum felől induló terpeszkező lépcsősoron közelítünk felé. Távolról is jól olvasható a homlokzatán lévő két felírás, a már korábban említett, az építésének éveiről tudósító és az alatta lévő felszólítás: Venite adoremus Dominum (Jöjjetek imádjuk az Urat).

Az ember szinte nem tudja levenni tekintetét a bazilika attikája fölött álló, a három isteni erényt: a hitet, a reményt és a szeretetet hirdető szimbolikus szobrokról, amelyeket a bazilika építésekor Velencéből érkezett Marco Casagrande szobrászművész készített. A szoborcsoport középső, a hitet szimbolizáló alakja jobb kezében magasba tartja a kelyhet, amelyből kimagaslik az Eucharisztia kenyere, míg bal kezével finoman átöleli a különösen napsütésben káprázatosan ragyogó, aranyozott, hatalmas, följe magasodó keresztet. Bal oldalán a remény jelképét, a horgonyt tartó vagy talán inkább abba kapaszkodó, jobb oldalán pedig a szeretet erényét hirdető, egy gyermeket védő és (különösen a hitre) oktató alak látható. Igaz, ezek már újrafaragottak, hiszen a mészkőből készült eredetiek az időjárás viszontagságai miatt megrongálódtak, mállásnak indultak, így szükség volt lecserélésükre, ami süttöi keménymészkőből 1960 és 1975 között meg is történt. Azóta Marco Casagrande alkotásai az érsekség kertjében védettebb helyre kerültek. Hatalmas méretüket akkor lehet igazán érzékelni, amikor melljük állunk. (Zárójeles megjegyzésként szeretném megemlíteni, hogy a 3. újrafaragott szobor felhelyezésekor, ami Varga Sándor kanonok egykori mezőkövesdi plébános adományából készült, mint kispap én is jelen voltam.)

⁸ LÖFFLER, *Bazilika* 4.

⁹ VÁRNAGY, A., *Liturgia*, Lámpás, Abaliget 1995, 313.

4. Az oszlopcsarnokban (a porticus oszlopai között)

A bazilika oszlopcsarnokához három pihenővel osztott 52 lépcsővel, az Ukrajnából származó szürke-fekete árnyalatú, 35 × 60 × 13 cm nagyságú gránitból készült lépcsősor vezet, amelyet 2-2 szoborpár (Szent István és Szent László, valamint Péter és Pál apostolok szobra) díszít, ami ugyancsak Marco Casagrande alkotása.¹⁰ Pál apostol szobrának másik érdekessége, hogy a kezében tartott kard, ami halálának milyenségére utal, az egykori szilvászvárad vashámor jelét viseli: „Szilvás”.¹¹ A Szent László királyénak pedig az, hogy talapzatán a László-legenda egyes mozzanatait is megörökítették. Szent István lábánál a korona és a jogar, kezében pedig a Magyarok Nagyasszonya kép látható.

A két lépcsősor között lévő széles pihenőn, amely olykor liturgia (barkaszentelés, úrnapi sátrak stb.) helyszínéül is szolgál, egy koncentrikus kör mintát látunk, amely a bazilika nagykupolájának síkban való leképezését adja. Egyébként ez része annak a mintegy 6 m széles körmeneti útvonalnak, amely ellipszisként veszi körül a székesegyházat. Igaz, ez az útvonal egyben a biztonságot is szolgálja, hiszen úgy készült, hogy szükség esetén tűzoltóautó és ehhez hasonló járművek is közlekedni tudjanak rajta.

A lépcső tetején a nyolc korinthuszi oszloppal határolt, timpanonnal és attikával is rendelkező előcsarnokba (porticusba) jutunk. Az oszlopok magassága 17 m, kerületük pedig 6 m. A kőrestaurátorok munkája eredményeként a felújítással nemcsak az oszlopok lettek szebbek, hanem néhány nagyméretű ún. „tanúkö” megmaradásával a burkolat is megújul(t).

Az előcsarnok legimpozánsabb része a hatalmas, közel hét és fél méter magas tölgyfa templomajtó, amit 10 db 80 × 100 cm-es bronz dombormű díszít, amely fölött a jeruzsálemi templomot megtisztító Jézust ábrázoló gipsz domborművet láthatjuk. (Mk 11,11–26.)

A templomajtó bronzborítása 2004-ben az egyházmegye alapításának 1000. évfordulójára készült, Tóth Sándor művész alkotásaként. A jubileumi ünneppsorozat részeként (május 8-án) Seregély István, az Egri Főegyházmegye 80. főpásztora áldotta meg. A kapuszárnyak zárt állapotban a középső felületeken Krisztust jelképező kereszt alakot jelölnek ki, „A kereszt vízszintesen futó szárán az egyházmegye ezer éves fennállására utaló felirat olvasható: MILLENNIUM MIV–MMIV. A keresztszárnyak metszésében a Szent Korona domborműves ábrázolását láthatjuk. A kapu felső részén, a baloldali bronzdomborművön a Szentatya (Szent II. János Pál pápa) címere és jelmondata: Totus Tuus (Egészen a Tied), valamint pápává választásának évszáma, a jobboldalin pedig Seregély István érsek címere és jelmondata olvasható: Christus est via, veritas et vita (Krisztus az út, az igazság és az élet), alatta érseki beiktatásának évszáma. A millenniumi kapu harmonikusan illeszkedik a Hild József által megálmodott fenséges nyugalmat, erőt, hatalmat árasztó főhomlokzat klasszicista

¹⁰ LÖFFLER, *Bazilika* 3.

¹¹ VOIT, *Az egri főszékesegyház* 8.

formarendjéhez. (...) Domborműveivel a főhomlokzat vonzó látványú ékessége lett a főkapu, amely az egyházmegye évezredes történetébe enged betekintést a Bazilikába betérő híveknek és látogatóknak.”¹² A bronzkapu domborművei az Egri Főegyházmegye elmúlt 1000 évének kiemelkedő egyházi személyiségeit, történelmének főbb eseményeit mutatják be.

A kapu bal szárnyán föntről lefelé Szent István király, egyházmegyénk alapítója, alatta a Sárospatakon született, a jótékonykodás világszerte ismert és szeretett szentje, Árpád-házi Szent Erzsébet, majd pedig Hám Jánosnak, a gyöngyösi illetőségű iskolákat és kórházakat alapító szatmári püspöknek, lejjebb a Líceumot megálmodó Eszterházy Károlynak, az egyházmegye utolsó püspökének alakja látható.

A kapu jobb szárnyán ugyancsak föntről lefelé haladva a Szent Gellérttel együtt vértanúhalált halt egri püspöknek, Buldusnak alakja, majd a lengyelek által Jadwigának nevezett Szent Hedvig, alatta az Egri Egyházmegyében minorita szerzetesként tevékenykedő, szentség hírében álló, a miskolci minorita templomban nyugvó Kelemen Didák, majd pedig az egyházmegye harmadik érsekének, a bazilikánkat építtető Pyrker János László érseknek alakja látható.

Az alsó domborművek egy-egy zsinatot örökítenek meg. A jobb oldali az azóta már szentté avatott XXIII. János pápa által összehívott II. Vatikáni Zsinatot, a bal oldali pedig az 1996-ban a székesegyház szentélyében egy héten keresztül üléselő egyházmegyeit idézi meg, amit Seregély István akkori egri érsek pontosan a II. Vatikáni Zsinat kívánalma alapján hívott össze, ami egyévi előkészítő munka után 18 témakörben (pl. ökumenizmus, hitoktatás, szekták és kultuszok, katolikus nevelés és oktatás intézményei, szentségkiszolgáltatás, papképzés, karitatív szervezetek stb.) mérte fel az egyházmegye helyzetét, és javaslatait, a 6 képes mellékletet, valamint a zsinati résztvevők névsorát és más dokumentumokat is tartalmazó ún. „Egri Főegyházmegye Zsinati Könyvé”-ben közzé is tette.¹³

Az előcsarnok másik két, a déli és „általunk szent kapunak nevezett” északi bejárat fölött ugyancsak 1-1 domborművet találunk, amelyek szintén Casagrande alkotásaként a 12 éves Jézusnak templomban történő maradását és a keresztről való levételét ábrázolják. (Szent kapunak azért neveztük el, mert nagyon ritkán, szinte tényleg csak a rendes és a rendkívüli időben meghirdetett szentévekben van nyitva, hogy a zarándokok – a római nagy bazilikákhoz hasonlóan – azon keresztül léphessenek be a székesegyházba.)

¹²TÓTH A., *A millenniumi bronzkapu*, Eger 2004.

¹³KISSNÉ KIRÁLY I. [et al.], *Egri Főegyházmegye Zsinati Könyve*, Szent Maximilian Lap és Könyvkiadó, Eger 1997.

5. Belépve a templomba

Ami talán első pillanatban elbűvöli az embert, az a hatalmas méret. Persze a világon vannak sokkal nagyobb templomok, de a mi viszonylatainkban az egi székesegyház 92 m hosszúsága valóban élményszerű. A felső szárában meghosszabbított római kereszt alaprajzú, 2 korinthoszi oszlopsorral 3 részre osztott (3 hajós) székesegyház lenyűgöző.

Az oszlopok a felújításkor szépen megújultak. A 42, addig csupán vakolt és olajfestékkel barnás színre festett oszlop most fehérén ragyog. Műmárvány borítást kaptak, s egészen megváltoztatták a templom hangulatát. Átaluk még az egyébként ablak nélküli s így eléggé félhomályos oldalhajók is világosabbá váltak. A fehér oszlopokhoz a 46 ugyancsak műmárvány borítású pillér vörös-barna színe harmonikusan illeszkedik.

A műmárvány elkészítése nagyon aprólékos, időigényes munka, hiszen először 2-3 cm vastagságú 50 × 50 cm nagyságú szivacstáblákat kell készíteni enyves gipsz, színezékek és pigmentes anyag keverékével. Ezt a felületre helyezés után egybefüggővé kell dolgozni. A glettelés után háromezres fordulattal sokszoros csiszolással tükörsima fényes felületnek kell létrejönnie, ahol már az ereketeknek is jól kell látszani. Ezt a munkát 12 fok alatt már nem igen lehet hatásosan végezni.

A hívő, vallásos ember templomba lépéskor először a bejárat közelében lévő szenteltvíztartót keresi, hogy azzal vessen keresztet magára, így a keresztelésére emlékezve, és szívében a megtisztulás vágyával léphessen Isten elé. Majd pedig az Oltáriszentség őrzésének helyét jelölő örökmécsest keresi, hogy a kenyér és bor színében közöttünk maradt Megváltót térdhajtással is köszönhesse.

Az egi bazilikában nem nehéz megtalálni a szenteltvíztartót, hiszen a két hatalmas méretű márványtál, melyet egy fekete márványból készült talapzaton három-három egymásnak háttal álló bronzoroszlán alakja tart, közvetlenül a bejáratnál, a kórust tartó oszlopoknál van. Még másik három szenteltvíztartó is van a három kisebb bejáratnál, de ezek szerényebbek, falba épített kagylószerű márványmedencék. Talán nem véletlen a szenteltvíztartók gyakori kagyló formája, hiszen sokan a keresztelésnél nem kancsót használva keresztelnek, hanem előszeretettel ilyen kis kagyló formájú edényt. A keresztvíz és a keresztiségre emlékeztető szenteltvíz kapcsolata talán így még szorosabb. Templomaink bejáratától ezért sohasem hiányozhat az azonnal látható szenteltvíztartó.

Viszont az örökmécsest megtalálása itt a bazilikában már nehezebb, mivel nem a fő-, hanem a déli oldalhajó végénél ég, s így jól csak az oldalbejáraton belépők látják. A főbejáraton át jövők csak az első padtömbhöz érve veszik észre.

6. 20 méterrel előrébb

A szinte újjászületett padok és a megmagasított 6, egyenként 19-19 égővel rendelkező kandeláber között (amiből egyébként az egész templomot számítva 12 van) a teljesen felújított, kissé vöröses színű tardosi mészkőből és piccinói bronzetto törtfehér színű, 2 cm vastagságú, 85 × 85 cm nagyságú olasz burkolólapokból készült padlóburkolat tükörsima felületén haladva jutunk el a nagykupolához. De mielőtt azt szemügyre vennénk, először a hátsó padtömb fölött lévő kupola festményét kell megnézni, amit 1950-ben a mezőkövesdi Takács István készített egy Semperger István Ferenc nevű egeri ács-asztalos által felállított állványzatról, amin nemcsak a festő, hanem az akkor aulistai szolgálatot végző Bordás Alfréd (későbbi szemináriumi rektor) is gyakran felkapaszkodott, segítve és ellenőrizve a munkák előrehaladtát. Ezen „közreműködés” miatt Egerből bizonyos hatóságok nyomására távoznia is kellett, hiszen azokban az években a kommunista politikai vezetés mindent megtett azért, hogy a magyar katolikus egyházat megfélemlítse, illetve a Rómához való hűségüket és kötődésüket megszüntesse. Erre a törekvésre mintegy válaszul készült el Takács István „a magyarok római zarándoklatának” nevezhető kupolafreskója, amely a magyar nép, a magyar egyház, benne az Egeri Egyházmegye Rómához, a mindenkori pápához való hűségének és ragaszkodásának demonstrálása. Ha felfelé tekintünk, akkor látjuk, hogy az egeri bazilikából induló jobb és bal irányban haladó körmenet a római Szent Péter-bazilikához érkezik. A körmenet egyik ágában inkább nemzetünk történelmének nagyjai láthatók. (Pl. Szent István, Boldog Gizella királynő és Imre herceg, majd Szent Gellért püspök, mögötte Szent László, IV. Béla leányával, Szent Margittal és Szent Erzsébet. Továbbá látható Hunyadi János, Mátyás király, Tomori Pál, Zrínyi Miklós, Pázmány Péter, Dobó István. Az egyházmegye jelentős főpásztorai közül ott van Eszterházy Károly, Pyrker János László és Czapik Gyula érsek, a freskó megrendelőjének alakja is.) A másik ágban pedig inkább a körmenet népi vallásos jellegét kiemelve helyet kaptak a népviseletbe öltözöttök, közöttük a matyó fiatalok, akik közé Takács István a maga arcképét is megörökítette. A feliraton Péter apostol sokatmondó szavai olvashatók: „Uram kihez mennék? Az örök élet igéi nálad vannak!” (Jn 6,68)

E hátsó, a bejárathoz közeli kupolaboltozat 4 csegegyében magyar női szentek alakjai láthatók. Jobbról balra haladva az első a „magyar szent család” női alakja, Gizella, akinek nevéhez nemcsak a koronázási palást elkészítése fűződik, hanem mint királyné a veszprémi apácákkal a templomok mise- és egyházi ruhákkal történő ellátásában is sokat buzgólkodott. A következő a Nyulak szigetén lévő kolostorban az ország békéjéért vezeklő életet élő Szent Margit, aki mindig a nehezebb, mások által nem kívánt munkák elvégzését is örömmel vállalta. Őt követi a szegények, betegek gondozását felkaroló, számukra kórházakat is alapító Árpád-házi Szent Erzsébet, majd Boldog Jolánta alakja, aki IV. Béla király leányaként Jámbor Boleszláv felesége lett, majd özvegyként előbb a sandeczi kolostorba lépett, ahol

nővére, Szent Kinga már várt reá. Majd később a gnieznói klarissza kolostor főnöknője lett, ahol egyik leánya szintén szerzetnőként élt.

7. A bazilika nagyorgonája

Ha már a mennyezetfreskó megcsodálása miatt a főbejárat felé fordultunk, érdemes feltekinteni, mivel innen, a nagykupola alól látszik igazán jól a nagyorgona. Gyönyörködünk nemcsak a hangjában, hanem a látványában is. 8.018 síp egy orgonaszekrényben. Ugyan van ettől több síppal rendelkező orgona is, de az nem egy, hanem több orgonaszekrényben van elhelyezve. Bartakovics Béla érsek és a főkáptalan 1863–64-ben, a Zsasskovszky testvérek (akik közül Endre 1849-től a székesegyház orgonistája) működésének idejében és javaslatára a salzburgi Mooser céggel (Ludwig Mooser irányítása alatt) készítette a magyar orgonaépítés remekét, amit a pécsi Angster cég 1912-ben átépített.¹⁴ A technikai fejlődés következtében az azóta eltelt 110 év alatt több kisebb-nagyobb felújításon esett át. 1964-ben Szalay Lajos karnagy, orgonaművész tanár tervei alapján bővítették is. Legutóbb 2012-ben történt egy jelentősebb elektronikus jellegű felújítás, de most is szükségessé vált egy újabb, ami az orgonát díszítő 12 db 80–100 cm magas szobor és az orgonaszekrény faragványdíszjeinek restaurálásával el is kezdődött. Reméljük, hogy ezt az 5 manuális, 103 regiszterrel és 2 harangjátékkal rendelkező csodálatosan szép hangú orgonát hamarosan ismét hallhatjuk.

Az orgonakarzat oldalfalán Szent Rita szobra fölött az egyházi zene védőszentjének, Szent Ceciliának, vele szemben Maximilian Kolbe szobra fölött pedig a zoltárokat megéneklő, azzal Istent magasztaló Dávid királynak a reliefsjeit láthatjuk, amit Bauer Ignác, Molnár Mihály és Faragó József a szentélyben lévő Casagrande-domborművek mintájára készített.

8. A kupola alatt

24 m magasságból tárul elénk Takács István alkotása a Bárány végső győzelmével, a gonosz bukásának véglegesülésével, a „jertek Atyám áldottai vegyétek birtokba a kezdettől nektek készített országot” jézusi kijelentéssel: az Utolsó ítélet. A Pathmos szigeti látnok szeme előtt megjelenő „harsonázó angyalok, az Apokalipszis vágató lovasai, a halál, a háború, az éhínség és a járványok jelképes alakjai, a kardjaikkal küzdő angyalok az elsötétülő nap, a lehulló csillagok, de végül is az Utolsó Ítélet szörnyű forgatagából kiemelkedő Úristen, a Bárány képében jelen való Krisztus és a mennyből alászálló, új Jeruzsálem fölött megjelenő

---

¹⁴ CZAKÓ, *Ezredévi emlékkönyv* 53.

Szűz Mária, a napba öltözött Asszony áraszt reményt az emberiségre”.¹⁵ Nagy élmény volt a felállványozott kupola freskójának restaurálásakor mindezt az állvány tetejéről közvetlen közletről is látni, „érinteni”.

A kupola alatti teret és így a bazilika középső részét, a kupolatestet (kupoladobot) is 12 nagyméretű (közel 3 m magas) üvegablak világítja meg. A mostani felújításkor minden ablakot cserélni kellett. Nemcsak azért, mert szimpla üvegezésük és rosszul záródásuk miatt nagy volt a hőveszteség, hanem biztonsági okokból is, hiszen korhadt kereteik miatt balesetveszélyt is jelentettek. Egyes ablakszárnyakat egy-egy szellőztető kinyitás után a keretbe vert szögekhez dróttal kellett rögzíteni. (Igaz, én ezt káplánként Valluch István „titkár úrral” csak egyszer csináltam, mégpedig a toronyból a harangozólépcsőt használva, a szentély tetőgerincén eljutva a kupola ablakaihoz.)

A nagykupola üvegablakait Kovács Keve, a szegedi egyetem professzora készítette, aki az egyes üvegszemeket úgy alkotta meg, hogy fénybegyűjtők legyenek. Így nemcsak világosabbá teszik a templom belső terét, hanem különösen a napsütéses időben különleges élményt nyújtanak.

Az ablakok között a 12 tanítvány embernagyságnál jóval nagyobb alakja látható az attribútumaikkal. Péter a kulcsokkal, Pál a karddal, András a sajátos X alakú keresztel, János a sassal, Jakab a zarándokbottal és kagylóval, Simon Tádé a fűrésszel, ifj. Jakab a kövel és bunkósbottal, Fülöp a keresztben végződő bottal, Mátyás a baltával, Bertalan a késsel. Lábuknál aranyozott betűkkel a Jelenések könyvének egyik csodálatosan szép üzenete: „És az Isten akkor majd letöröl szemükről minden könnyet”. (Jel 21,4)

A nagykupola csegelyeiben a 4 evangélista ülő alakja figyelhető meg szintén az attribútumaikkal. Máté az angyallal, mivel evangéliumának elején az angyali üdvözlés története áll. Márk az oroszlánnal, hiszen az ő evangéliumának kezdete Jézust a vadállatok veszélyeit is rejtő pusztai tartózkodásának jelenetében állítja elénk. Lukács az ökörfej kíséretében, hiszen evangéliumának kezdetén a jeruzsálemi templomban való áldozatbemutatás is megjelenik. Végül János a sassal, hiszen mint ahogy a sas magasból gyors zuhanással ér földet, az ő evangéliumában az isteni Ige is a magasból földre szállva öltött testet.

A kupola pillérkötegeinek falába Szent József, a munkás szobra fölé Szent Ágoston, Szent Antal szobra fölé Szent Jeromos, a Jézus Szíve és Mária Szeplőtelen Szíve szobrok fölé pedig Szent Gergely és Szent Ambrus egyházatyák alakjai kerültek, amelyek a felújítás alatt külön megvilágítást is kaptak.

---

¹⁵ VOIT, *Az egri főszékesegyház* 14.

9. A kereszthajóban

A főszékesegyház oldalbejáratának tengelyében az alacsonyabb és ún. balusztrádokkal fellazított attikát Casagrande két hatalmas kerubszobra, azaz angyalalakja ékesíti.¹⁶ Az oldalbejáratához szervesen kapcsolódik egy kisebb, csigalépcsőn megközelítve pedig egy nagyobb hittan-közösségi terem. A másik oldalán pedig egy Feszti Masa által készített Krisztus-képet őrző hittanterem: a Jézus Szíve-kápolna. Volt már látogató, aki kifejezetten azért utazott Egerbe, hogy azt a Feszti Masa-képet megnézzé.

Felújításkor nemcsak a kupola alatti tér, hanem az egész kereszthajó ülőhely nélkülivé vált, így hatalmas mérete még inkább megmutatkozik: 15 × 35 m. Máshol ez önmagában egy tisztességes méretű templomnak felel meg, itt pedig csak egy kereszthajó, 2 végén hatalmas méretű 260 × 400 cm-es képpel, az egyik a velencei Giovanni Schiavoni által festett, a megfeszített Krisztust ábrázoló Szent Kereszt-oltár a „Jézus az én egyetlen reményem” felirattal, a másikon pedig a modenai Adeodato Maslaesta Jézus megkeresztelésének jelenetét ábrázoló festményével és a „magasságbeli prófétája” felirattal a Keresztelő Szent János-oltár. A két mellékoltárt a Péter láncai a börtönben leesnek és a Szent Mihály legyőzi a Sátánt, valamint a Tóbiás és Rafael főangyalok, illetve az Angyali üdvözlés című domborművek veszik közre.

Az oltárok fölött Szabó Erzsébet üvegfestő művész alkotásaként és Edmond Auli osztrák mecénás anyagi segítségével¹⁷ egy-egy félköríves üveglak, amelyek 2000-ben, illetve 2004-ben készültek. Az egyik a pütkösi jelenettel és a háborgó tengeren az „egyház hajójának” megmaradásával az egyház 2000 éves jubileumának, a másik a föltámadt Krisztust és a két angyal által tartott koronázási jelképeket körülvevő magyar boldogok és szentség hírében meghaltak (Salkaházi Sára, Batthyány Strattmann László, Apor Vilmos, Mindszenty József bíboros, Kaszap István, Romzsa Tódor, a Kassai vértanúk, Szent Hedvig, Márton Áron, Kelemen Didák, Bognár Mária, Bódi Magdi) alakjával a magyar egyház és benne az Egri Egyházmegye 1000 éves jubileumának emlékét hirdeti.

Az említett üveglakok előtti tér és a főhajó boltozatán több helyen lévő püspöki címerek feliratait szabad szemmel csak a jó szeműek tudják elolvasni, mint pl. Bartakovics püspök címerén az 1850–1873, vagy a Szmrecsányi püspök címerén az 1912–1943 évszámokat.

---

¹⁶ VOIT, *Az egri főszékesegyház* 9.

¹⁷ LÖFFLER, *Bazilika* 7.

10. A szentély

A szentélyt az előtte lévő, Nagy Virgil tervei alapján 1910-ben Sándor Béla festőművész által kifestett, négy angyalt megörökítő kupola alól vesszük szemügyre, amelynek csegelyeiben a magyar történelem férfi szentjeinek alakjai láthatók: Szent Gellért püspöké, Szent Imre hercegé, Szent László királyé, valamint Kapisztrán Szent Jánosé.

Ugyanekkor készült el, ugyancsak Nagy Virgil tervei alapján fehér márványból és csúcsos fa felépítménnyel és hangvetővel a szószék, amit Damkó János szobrászművész az egyházmegye védőszentjének, Szent Jánosnak sasos jelképével díszített. Itt jegyezzük meg, hogy a sas mint János evangélista jelképe számtalanszor (összesen 33 alkalommal) megjelenik a bazilika díszítésében. Meg kell-e látnunk ebben valamiféle utalást Jézus évei számára, vagy talán csak a véletlen játéka?

A szószék fehér márványához és díszítéséhez harmonikusan illeszkedik az új szembemiséző oltár, amely a II. Vatikáni Zsinat liturgikus reformjának kívánalma szerint a szentély és a hajó találkozásánál, egy kötömbből lévő 270 × 120 × 15 cm méretű menzájával a korábbi Percel Dénes által, Péter hitével és Pál szívével feliratú, 1968-ban készült helyén áll, lehetővé téve az ún. szembemisézést, a Krisztus kereszttáldozatából fakadó húsvéti lakoma asztalának megterítését.

A szószékkal átellenben és annak csúcsos hangvetőjéhez harmonikusan illeszkedve láthatjuk az ún. „kisorgonát”, előtte a plébániai stallumot és az ugyancsak a szószék és az oltár díszítését mintázó ambónt. A kisorgona érdekessége, hogy a működését lehetővé tevő motor nem a bazilikában, hanem a Mária-kápolna mögötti helyiségben van, így a levegő szinte hangtalanul jut el az orgonához, ami általában a hétköznapi liturgia segítője. Helye tulajdonképpen zsinati kíváncsólom szerinti, hogy a scola közel legyen az oltárhoz, hiszen az ének szerves része a liturgiának. Mi csak kisorgonának nevezzük, de látványában és így felújítása utáni hangzásában is olyan szép, hogy bármelyik templom örömmel tudná magáénak.

Már a templomba lépéskor is, de itt a szentély lépcsőjénél állva kétségtelen, hogy szemünk a szentély ékességét, a Nagy Virgil tervezte s 8 különféle eredetű és színű, főként carrarai márványból készült baldachinos, zenélő angyalok domborműveivel és két térdeplő angyal szobrával díszített főoltárt csodálja meg, amelynek oltárképét Josef Dannhauser festette, az egyházmegye védőszentjét, Szent János apostolt ábrázolva, életének azt a jelenetét örökítve meg, amikor forró olajba mártva akarták kivégezni. Ennek és más ellene elkövetett „merényletnek” (megmérgezési kísérletnek stb.) ellenére az apostolok közül ő az egyedüli, aki mégis természetes halállal halt meg. „A kettős oltárkép álló téglány alakú alsó szakaszán Szent János evangélista forró olajban történő vértanúságának előkészületeit jeleníti meg a művész. Középen a szent meztelenre vetkőztetett alakja, mögötte óriási üst alatt vöröslő lángnyelvek, fölötte a forró olaj füstje és gőze kavargó, körülötte a hóhér s a bámész, felizgatott tömeg realiztikusan ábrázolt csoportja látható. Az oltárkép fölött,

a baldachin ívét követő, félkör alakú lunettában az alsó képen felszálló füstből képződő felhőn trónoló, a legkedvesebb apostolának áldozatát elfogadó és áldást osztó Megváltót ábrázolja a festő”.¹⁸

Itt a szentélyben újra találkozunk Marco Casagrande nevével, hiszen a főoltárt őrző két kerubszobor, valamint az ablakmélyedésben látható Szent Péter és Szent Pál apostolok ülő alakja, de még a szentélyben lévő reliefek is mind-mind az Ő kezének alkotásai.¹⁹ A domborműveken láthatjuk Áront, a Péternek kulcsokat átadó Jézust, a négy evangélistát, Jézus születésének és megkeresztelésének eseményét, valamint ahogy tanítványai lábát megmossa, illetve Mózes.

Az északi oldal ablakmélyedésében ülő Szent Péter apostol mögött láthatjuk a bazilika Róth Miksa által készített ablaküvegeinek épen maradt darabját. Igaz, most a felújítás alatt 8 helyen kellett rajta kisebb javítást végezni, de ez a 8 darab ólomkeretbe foglalt ablakrész az egészhez képest nagyon minimális.

Az egész szentélyt műmárvány borítja, s kétoldalt ehhez simul a 6-6 fős káptalani és a segédpüspök számára különálló stallum, amely fölött egy-egy tűzben aranyozott bronz fali cillár látható, amit Szent János jelképe, a sas tart. Az egyházmegye főpásztorának stalluma, amiről a templom a székesegyház elnevezést kapja, az elmúlt évtizedekben a kisorgona előtt, később a szentély sekrestye felőli falánál volt. A mostani felújításkor oldalról ismét középre, a fő- és szembemiséző oltár közötti térbe került, oda, ahol a boltozat ívében a Krisztust jelképező bárány ábrázolása látható.

11. A Mária-kápolna

Miután a főhajón végighaladtunk, folytassuk sétánkat az oldalhajókban, mégpedig úgy, hogy a Mária-kápolnától indulunk, és a másik, a bal oldalon a Szent Mihály-oltárhoz érkezünk.

A jobb oldali mellékhajó végében szinte a mennyezetig érő rácsos kapuval elválasztva van ez a nyolcszögletű kápolna, amelyet Lengyel Miklós kanonok 1881-ben rendeztetett be romantikus stílusban. Nevét részben onnan kapta, hogy az oltár mellett van egy 1 m magas aranyozott fából készült Mária-szobor, illetve a díszítése, képei, a Szoldatics Ferenc által készített freskók a Boldogságos Szűz Mária életéhez kapcsolódó eseményeket tárják szemünk elé. Az angyali üdvöletet, Erzsébetnél történt látogatását, a mennybe való felvételét. De alakja a sátánt lábbal tipró Szűzként is megjelenik. A Mária-kápolna nevet azonban kétségtelenül az oltár fölött látható, a könnyező máriapócsi kegyképnek a lengyel Imrelszky Péter festő

---

¹⁸ VOIT, *Az egri főszékesegyház* 12.

¹⁹ LÖFFLER, *Bazilika* 4.

által 1699-ben készített másolatáról és az 1696-ban történt első könnyezésnél a könnyeket felfogó és az egri püspökhöz elhozott s azóta itt őrzött kendőcskéről kaphatta.

A könnyezés történetéhez hozzátartozik, hogy az 1696-ban Máriapócon könnyező ikont Bécsbe, a Stefáns Dómba szállították, s ott a bejárathoz közeli kápolnában helyezték el. A hívek részéről ugyan nagy tisztelet övezi, de könnyezése nem ismétlődött meg. Viszont a róla készült és most is a máriapócsi bazilikában őrzött másolattal azóta kétszer (1715-ben és 1905-ben) megismétlődött a csoda. De a könnyező képpel kapcsolatban csodának lehet azt is tartani, hogy egy méhcsalád, amit egy kéréssel a Szent Szűzhöz forduló (talán nagykállói) gazda kérésének teljesüléséért hálából följánlott, de mégsem adott oda, otthagya a gazda portáján lévő kaptárt, a pócsi templom északi falán lévő külső repedésbe telepedett be. A méhek most is ott vannak.

Azonban ezt a kápolnát keresztelő kápolnának is hívjuk, hiszen Jézus megkeresztelkedésének jelene épp úgy megtalálható benne, mint a gyermek Jézus templomban történő bemutatása. Így a gyermeküket kereszteltetni ide hozó szülők különösen otthon érezhetik magukat.

12. Az oldalhajókban

Az oldalhajókban sétálva az ugyancsak Takács István által festett keresztút állomásait szemlélve Jézus értünk, a mi megváltásunkért vállalt szenvedésében mélyedhetünk el. Különösen is megragadó a XII. állomáshoz kapcsolódó elmélkedés imádsága: Nézd Jézust a kereszfán! Ruhától megfosztották, láthatod hát testén a rátongó sebeket. Fejét lehajtja, hogy megcsókoljon, karját kitarja, hogy átöleljen, szíve nyitva, hogy befogadjon téged. Mily nagy szeretet! Jézus meghal a kereszten, hogy te az örök haláltól megmenekülve örökké a mennyország örömeiben és boldogságában élj!

A bejárathoz közeli jobb és bal oldalon lévő mellékoltárokon találjuk azt a két, a régi székesegyházból átmentett Kracker János Lukács által festett oltárképet, amelyek egyike Szent Istvánt a korona Szűz Máriának való felajánlása jelenetében, a másik Szent Lászlót a Boldogságos Szűz Mária előtti hódolatában ábrázolja. Ha emlékeim nem csalnak, akkor a Szent Istvánt ábrázoló képhez az is hozzátartozik, hogy amikor Szent II. János Pál pápa először látogatott hazánkba, akkor a Hősök terén bemutatott szentmise oltárképe ez a festmény volt.

Itt az oldalhajóban, a kupola egyik oszlopkötegén van a sojzvai táborra, illetve az oda elhurcoltakra emlékeztető tábla elhelyezve, ahol évente megemlékezést, az ott szenvedőkért való imádkozást tartunk. Átellenben pedig ugyancsak az oszlopköteg bejárat felőli oldalán a templomot építtető Pyrker János László alakját ábrázoló, az oldalfal oszlopán pedig a székesegyház díszítő, domborműveit, homlokzati és lépcsőt szegélyező szobrai készítő Casagrande bronz domborművét találjuk.

Az oldalhajó szentélyhez közeli részén pedig egy-egy mellékoltáron a Michelangelo Grigoretti velencei művész által festett Szent Család és a másik oldalon a Giovanni Busato ugyancsak velencei művész által készített Szent Anna Joachimmal ábrázolását szemlélhetjük. A mellékoltárok korábbi liturgikus szerepüket elvesztették. Rajtuk szentmisék bemutatása már nem történik, hanem rossz idő esetén az úrnapi körmenet oltáraiként szolgálnak. A kereszthajó két oltáránál szokott állni a betlehem és a szentsír.

Az oldalhajók egyébként a „gyóntatófolyosók” szerepét is betöltik, hiszen itt van a szépen felújított nyolc gyóntatószék is. A déli oldalhajó a Szent Mihály-oltárnál ér véget. Ez a tiszta fehér carrarai márványoltár, amelynek tervét Schickedanz Albert készítette, az Oltáriszentség őrzésének helye, ahová az oldalbejáraton belépők éppúgy, mint a gyónók, szívesen mennek rövidebb-hosszabb adorációra. Oltárképét 1838-ban Michelangelo Grioletti festette, aki Szent Mihálynak Lucifer, a gonosz jelképe feletti győzelmét ábrázolja.²⁰ Menzája alatt vértanúk ereklyéi vannak, amelyek korábban egy üvegfalon keresztül láthatók is voltak, fölül pedig a baldachinos részben évközben egy mives kereszt, karácsonyi időben pedig a jászolban fekvő gyermek Jézus szobra látható.

A bazilika párkánya alatt körbefutó nagy domborművek közül az oldalhajóban a Mária-kápolnától indulva a következőket láthatjuk: Engedjétek hozzám a gyermekeket, Jézus jeruzsálemi bevonulása, a házasságtörő asszony, Lázár feltámasztása.

13. Oldalbejárati ajtó

Templomlátogatásunkról az oldalbejáraton keresztül távozunk. A minden nap templomba járók ezt a bejáratot szeretik használni, mivel itt kevesebb lépcsőn kell felkapaszkodni, és a bejárati előcsarnokban vannak a hirdetőtáblák, amelyeken sok hasznos információ olvasható.

Ennek a bronz domborművekkel díszített kapunak a mérete megegyezik a főbejárat melletti 2 kapuéval (2 × 4,5 m). Domborművei a főbejáratétól szerényebbek, s „Mária évben készültek”, akkor, amikor egyházunk 2000 éves jubileumát ünnepelve külön évet szántunk a három isteni személy tiszteletére, a hit évét is megtartva Mária évét is ültünk. Így talán érhető, hogy a 2 × 6 dombormű leginkább olyan eseményeket tár elénk, ahol a Boldogságos Szűz Mária is jelen van. A domborművek nézésekor érdemes alulról fölfelé haladni és egyszerre nézni mindkét szárny jelenetét, mivel így nemcsak időben haladunk előre, hanem az összetartozó vagy egymáshoz szorosan kapcsolódó eseményeket együtt találjuk.

---

²⁰ VOIT, *Az egri főszékesegyház* 16.

A két legelső az angyali üdvözlés és Mária látogatása Erzsébetnél. Fölötte a betlehemi jelenet: Jézus születése és mellette a templomban történő bemutatása. Alulról a harmadik a kánai menyegző csodája és a hegyi beszéd jelenete. Fölötte az utolsó vacsora és a keresztúton Jézusnak és Szent Anyjának találkozása. Majd a golgotai jelenet a kereszt alatt álló Máriával s a feltámadás. A kapu legtetetjén, a nem nyitható részen a pünkösdi esemény, amikor az apostolok Máriával együtt imádkozva várták a megígért Szentlelket, s vele párhuzamosan a Boldogságos Szepőlötelen Szűz Mária mennybevitelével és megkoronázásával ér véget a domborműsorozat, amely a rózsafüzér titkaiból mindazt elénk tárja, ahol Szűz Mária is jelen volt.

14. Altemplom

Az oldalajtó előtti képcsőkön lejövet mindjárt az altemplom bejáratához érünk, ahol mives sírkövek között tudunk lemenni az altemplomba, amely „Hild egyik legremekebb alkotása. A három helyiség a kereszthajó alatt fekszik. Legbelül egy nyolcszögletű helyiség közepén az építető Pyrker érsek szívét rejtő a vörös márvány sírkő. Teste a lilienfeldi ciszterci apátság apáti mauzóleumában van eltemetve. A többi sírban érsekek és püspökök nyugszanak.”²¹ Ide van eltemetve a Líceumot megálmodó Eszterházy Károly, a szemináriumot megalapító Telekessy István, de Erdődy, Fischer és Fuchs érsekek is, vagy az elmúlt évtizedek sokunk által ismert és tisztelt főpásztorai: Czapi Gyula, Brezanóczy Pál, Kádár László, Seregély István. Mégpedig úgy, hogy ők a felső sorban nyugszanak, az alattuk lévő helyekben pedig segédpüspökeik: közöttük Kriston Endre, a pálos szerzetes Ács István püspök, aki a Házasság hétvége lelkes mozgalmának lelkes támogatója és magyarországi meghonosítója volt, az egerbaktai származású ciszter szerzetes, Kovács Endre püspök úr, aki közel 20 évig a kispapok spirituálisa is volt.

Az altemplom középső, kör alakú helyisége közepén egy kőoltárral a kupola alatt helyezkedik el, mégpedig úgy, hogy mennyezetét 8 dór oszlop tartja. Az altemplomnak ez a terme főként a káptalan tagjainak és más ismertebb személyiségeknek lett a temetkezési helye. De néhány főpásztornak (Szmrecsányi Lajos és Samassa József érsekek) és szüleiknek a sírjával is találkozhatunk. Itt nyugszik mások mellett az évtizedekig Rómában élő Mester István pápai prelátus, akit előbb a németek tulajdonában a Vatikán területén lévő Cimitero Theutenomicóba temettek el, de mivel egeri egyházmegyei pap volt, ezért hamvait hazahozva itt, a bazilika altemplomában helyezték örök nyugalomra. Ha jól emlékszem, akkor az Ő temetésekor volt utoljára szentmise az altemplom oltárán, ami korábban rendszeres volt, főként halottak napján, az egyházmegye elhunyt főpásztora halálának évfordulóján, amikor

²¹ LÖFFLER, *Bazilika* 7.

a káptalan tagjai korális ruhában vették körül az oltárt, s az egyházmegye papjainak jelentős része koncelebrált, a kispapok pedig asszisztáltak. A dór oszlopokon kívül állva a hívek is nagy számban vettek részt ezeken a szertartásokon.

A külső, téglalap alakú helyiség főként a világi hívek temetkezéséül szolgál, akár koporsós, akár urnás módon. Újabb urnahelyeket már nem lehet kialakítani, a koporsós és az urnás helyek is mind elfogytak, így mondhatjuk, hogy a „temető betelt”, annak ellenére, hogy az urnahelyek közül még sok üresnek látszik, de ezek mind előre megváltottak.

15. A bazilika tornyai

A két torony 54-54 m magas, óriási tömbként áll előttünk, amelynek alapja nemcsak annyira mélyed a földbe, hogy biztonsággal meg bírja tartani ezt a hatalmas tömeget, hanem hogy a sekrestye alatti részében a múltban kazánházat is lehessen építeni, hiszen innen fűtötték egy sajátos „légbefűvások” módszerrel a káptalani sekrestyét, de még az oratóriumot is. A rég nem használt „kazánház” helyére a mostani felújításkor mosdóhelyiségek kerültek.

A toronyba az elmúlt évtizedekben csak a kiváltságosok: ministránsok, a tűzijátékokat innen néző ifjúsági hittanosok, kispapok, az alkalmazottak és a káplán atyák ismerősei mehettek fel. Most viszont bárki számára látogathatóvá válik az északi torony. Előbb a csigalépcső, majd a torony oldalfalához szorosan hozzáépített fa lépcsősor s végül az acéllétra várja azokat a bátrakat, akik a szép kilátás reményében elindulnak, hogy a Líceum kilátójánál is magasabbról tekinthessenek le a városra és a környékre. Felfelé menet először az óraszerkezetet lehet megcsodálni, majd a padlás egyes részeire vezető ajtókat elhagyva a harangok szintjére jutunk. Itt nemcsak a levegő elfogyása, hanem a látvány kissé félelmetesnek tűnő volta miatt is pihenőt kell tartani, lehetőleg addig, míg az óra ütni is fog, hogy a harang érces hangjába egy kicsit beleborsózzon a hátunk. Az akár csak egy haranggal történő harangozást is csak a nagyon bátrak, azt is a felfelé vivő, falhoz simuló lépcsőn állva tudják meghallgatni.

A déli toronyban 3 (a Szent József, Szent Lajos és a Szent János nevet viselő), az északiban, ahová egy egyedi öntöttvas fokokból álló ún. „harangozólépcsőn” lehet átmenni pedig 1, a nagy Szent Mihály-harang lakik, amit Czakó István akkori plébános kezdeményezésére 2001-ben Passauban a híres Perner cég öntött. A toronyba való felhelyezése előtt, amihez ki kellett bontani a torony ablakát, néhány napig a bazilika mellett „közszemlére” volt kitéve, így mindenki láthatta rajta a 6 domborművet: Szent Mihálynak, a bazilika védőszentjének alakját, a 12 csillagból glóriát viselő és a sátánt lábbal tipró asszonyt, a Boldogságos Szűz Máriát, Szent István királyunkat és a Szent Koronát, valamint Szent Lászlót és egyházmegyénk védőszentjét, Szent Jánost ábrázoló domborműveket felirataikkal s a harangpalást alsó részén körbefutó írással is: „Az 1944-ben hadi célokra elvitt harang helyett 2001-ben újraöntve”.

A sokak által kíváncsian, de áhítattal nézett consecratio után, amit Seregély István érsek úr végzett, izgalmas és felemelő látvány volt, amikor a hatalmas daru a levegőbe emelte, s a harangokat karbantartó Bukta András és a Perner cég munkatársainak segítségével elhelyezték a toronyban 45 × 45 cm tölgyfagerendákon, illetve az abból készült harangszéken. 60 mázsás súlyával hazánk harmadik legnagyobb harangja nem egy oldalról működtetett, hanem 2 láncos kerék meghajtású. Csak ritkán (nagy ünnepeken és azok vigíliáján, pápaválasztáskor és haláluk-temetésük kapcsán, papszenteléskor, körmeneteknél és hasonló alkalmakkor) szólal meg.

A déli toronyban lévő harangok az óraütésükkel jelzik az időt, és a mindennapi harangzás szolgálatában állnak. Hangjukkal a halottak elkísérei és az élők imádságra hívói. Szavuk mindennapi életünk részesei. Rendszeres törődést igényelnek, még forgatni is kell őket, hogy a palástjukon a harang nyelve ne mindig ugyanazt a helyet üsse, hiszen úgy könnyen károsodhatnak. A másfél méter magas, 33 mázsás, 1828-ban újraöntött Szent József-harangot – Kerékgyártó József kutatása s a Főplébánia irattárába 2012-ben elhelyezett írása szerint – még maga a bazilika építtetője, Pyrker János László érsek szentelte fel. A harang palástján 3, Szent Józsefet, a koronát a Boldogságos Szűz Máriának felajánló Szent Istvánt királyt és a Szeplőtelenül Fogantatott Szűz Mária alakját megőrkítő domborművet lehet látni.

Az I. világháborúban elvitt harangok pótlására az 1923-ban Seltenhofer Frigyes soproni harangöntő cége által készített 1.2 m magas, 13 mázsás és a névadó domborművét viselő Szent Lajos-harangot Kriston Endre püspök szentelte fel.

Az ugyancsak Sopronban 1923-ban készült harmadik, a közel 1 m magasságú és csupán 5.8 mázsás legkisebb „lélekharangnak” is nevezett, a negyedik evangélista alakjával díszített Szent János-harangot is Kriston Endre püspök szentelte fel. A lélekharangnak egyrészt az esti harangszó után a halottakért végzendő imádság alatt kellett megszólalnia, másrészt haláleset hírül adására. Három csendítéssel, ha férfi, két csendítéssel, ha nő és egy csendítéssel, ha gyermek halt meg. Sok helyen, mint pl. Jászárokszálláson a csendítéskor a harangozónak (a fiatalon meghalt papunk édesapjának: Bágyi Pista bácsinak is) még az 1970-s években az is feladata volt, hogy csendítés után a négy égtáj felé az elhunyt nevét is kikiáltsa a torony ablakaiból.

A harangok a Szent Háromnap alatt némák („Rómába mennek”), de a szertartások kezdetét és esetleges halálesetet ilyenkor is kell valamivel jelezni. Erre szolgáltak a templomtornyokban az ún. kereplők, amelyeknek egy ládában lévő forgatható fogaskereke egy-egy fadongát felszabadítva egy recsegő, de elég messziről is viszonylag jól hallható hangot adott. Ezzel helyettesítették a harangszót.

A torony harangszintje fölötti legmagasabb helyiség (itt a bazilikában is) tűzfigyelő helyiségként szolgált. A tűzvigyázók a nádfedelese vagy a szorosan egymás mellé épített házak településein és főként aratás idején nagyon fontos feladatot láttak el. Nyilván voltak olyanok,

akik „főállásban” végezték ezt a feladatot, de szülőhelyemen, Kisvárdán az aratási tűzvigyázók a gazdák soraiból egymást naponta váltva kerültek ki. Szolgálatuk idején az esetlegesen keletkezett tüzet időben kellett észlelniük, és legtöbbször a harang megkondításával riasztani. Helyüket nem hagyhatták el még érkezés idejére vagy egyéb szükségleteik miatt sem. Mint az aratóknak, nekik is a család nagyobbacska gyermekei vitték az otthon elkészített ételt és a friss vizet. (Amikor a kisvárdai templom tornyában éppen a nagyapánk látta el ezt a szolgálatot, mindig örömteli és várva várt feladatunk volt az ebédvívés, hiszen ilyenkor a harangok közelébe kerülhattünk.) A bazilika tornyában végzett felújítási munkák közben a torony északi és keleti falának találkozásánál előkerült a legfelső szintről, a tűzfigyelő helyiségből a földszintig kiépített csővezeték, amely biztosította, hogy a tűzfigyelőnek még szükség idején se kelljen elhagyni a szolgálati helyiséget.

A templomok tornyai a régebbi időben a települések között olykor fényjelek segítségével üzenetek közvetítőivé is váltak, de manapság legtöbbször a csodálatosnak ígérkező kilátás reményében kapaszkodnak fel tetejükbe a szépet látni akarók. Így van ez az egeri bazilika tornyainál is, hiszen a legfelső szinten a kevésbé szédülőseknek és félőknek egy külső erkélyen körsétára is van lehetősége. Érdemes innen körülnézni.

Kedves Látogató! Sok mindent tudnék még neked mondani és mutatni az egeri bazilikában, de nem teszem, hogy legyen miért legközelebb is visszajönnöd. De mielőtt elmennél, egy rövid imára térj még be a Mária-kápolnába. Találsz ott egy, csak itt használt imádságot, amiből egy példányt el is vihetsz, vagy akár többet is, hogy másoknak is adhass belőle. Ezt kezdedbe véve a könnyező Mária-ikon előtt mondd áhítatos lélekkel: Könnyező Szűzanyám, bűnösök menedéke! Könnyeidre kérlek, eszközöld ki Jézusnál bűneink bocsánatát. Nyerd meg számunkra és enyéimre Szent Fiad áldását. Enyhítsd szenvedéseinket, gyógyítsd meg betegségeinket, vigasztalj szomorúságunkban, segíts az erényes életbe, vezess végül a boldog mennyországba! Ó könnyező Szűz, ó drága Istenanya, emlékezzél meg rólunk Jézusnál, most és halálunk óráján, Ámen.